

Könyvszemle

SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

EGY POLIHISZTOR TÁJÉPÍTÉSZ Tanulmányok és esszék Mócsényi Mihály életéről

Nagy vállalkozás egy embert s életét bemutatni, különösen, ha az az ember majdnem egy évszázadot élt végig, s munkássága is ehhez hasonlóan óriási. A kilenc szerző és közülük különösen a három szerkesztő vállalták e szinte lehetetlen feladatot, és Mócsényi Mihály élete révén megelevenedik egy évszázad magyar történelme, hazánk sorsa is. Egy ízig-vérig kelet-közép-európai sors.

A négy egyetemi diplomát, szakmérnöki képesítést, több tudományág doktori fokozatát megszerző, a tájépítész szakma legjelentősebb nemzetközi díját elnyerő egyetemi tanár – szakterületén kívül – nem kellően ismert a magyar társadalomban, pedig egészen rendkívüli ember; meglátásai, szemlélete az egész emberi társadalom javára szolgálhatnak. E könyv megalapozhatja a szélesebb körben való ismertségét. A tudás töredékessé válásának, a specializációnak időszakában ő az „egyben-látást”, az átfogó gondolkodást hirdette meg, a pozitivistá tudomány-szemlélet és az államilag erőltetett marxizmus időszakában szellemi értékekről beszélt és írt, vállalva a tudományos élet területéről való kizárás veszélyét.

Gondolkodásában meghatározó volt szülőfaluja, a völgysegi falu, Mócsény világa, rendezettsége, az ember együttélése a természeti környezettel. A másik pillér a bonyhádi Evangélikus Gimnázium nyolc éve, ahol hazafias szellem uralkodott, s ahol a klasszikus képzés minden értéke megvolt: a latin mellett a német és az angol nyelv és gondolkodás ismerete, a filozófia többévtényi tanulása. Tanítási és munkamódszerében felismerhető az ógörög tudósok öröksége: az együttlét, az együttgondolkodás és a közös cselekvés. Bízott ezek embert formáló erejében. Otthon érezte magát a föld közelében, a konkrét munkában, a tettekben, az alkotásban.

Iskolateremtő személyiség, sőt hosszú élete során nem egyszer indított el egy iskolát, hanem több generáción át alkotta, teremtette újra meg újra ezt az iskolát. Sokak számára példakép és még a tőle korban távolabb esők számára is szakmai társ (talán azt is kijelenthetjük, hogy azt tekintette társnak, egyenrangúnak, aki ellent mert mondani, aki kiállt eltérő véleménye, még inkább meggyőződése mellett). A kertészet területéről indult, de a főúri kertekkel bezáruló szemléletet, gondolkodást és gondoskodást kiterjesztette az egész emberi környezetre, tele-

pülésekre, térségekre, az országra és azon túl. Ezzel új szakterületet hozott létre: a tájépítészetet, amelynek kidolgozta tantervét, végigküzdvé az elfogadtatás, a szakalapítás és a kar létrehozásának emberpróbáló időszakát. Ebben a kontextusban érthetjük meg, hogy viszonylag kevés publikációja jelent meg, és azoknak is egy része egy más, a művészettörténet szakterületén – ezek Eszterházáról, a kastély történetéről írott művei. Több írása kéziratban maradt (és vár a kiadásra).

Ha mindezeket figyelembe vesszük, akkor értékelhetjük igazán a tanítványok munkájának jelentőségét; a tanítványokét, akik szerzői, szerkesztői és lektorai lettek e huszonnégy részre tagolódó, 432 oldal terjedelmű műnek. Ebbéli munkájukat nem ma kezdték, mert tudatosult bennük, hogy nekik kell kikérdezni, meghallgatni és leírni mindazt, amit a „Prof” megélt, tapasztalt hosszú élete során. Mert mindenkinek más a feladata: nekik dokumentálni kellett és kell mindazt, ami érték ebben a hosszú, teljes életben.

Möcsényi Mihály életének vannak olyan időszakai, amelyekben bizonyos dolgokról nem is lehetett beszélni. Mindannyiunk szerencséje, hogy megélte a rendszerváltást, s sok olyan dologról mesélhetett, amelyekről korábban nem. A kötet legkevesebb fele, inkább kétharmada ilyen módon tőle származik, s magán viseli az „oral history” jellemzőit – így érdemes olvasni, tanulmányozni.

Ezek a körülmények magyarázzák, hogy ilyen „korán” létrejött ez a mű. Korán, mert a főszereplő csak nemrég távozott közülünk, talán nincs még kellő távlat az értékeléshez, de kellő időben született, mert különben „elvész a nyom”, fakul az emlékezet, könnyen elsodornak az élet más feladatai. Nagyon komoly munka van e könyv születése mögött, többek szívós, szisztematikus, fáradhatatlan erőfeszítése.

Érdeemes végigtekinteni a huszonnégy tanulmánynak, illetve esszének legalább a címét: *100 év 100 mondatban, A Sonntagskind, Angyalbőrben, A svájci kaland, A mentor és a nesztor (Ormos Imre és Mohácsy Mátyás hatása), A diplomahalmozó, Zöldforradalom a lakótelepen, Barnamezőből zöld mező (bányából, gyárból közpark), A kandidátus, A tantárgyreform, Eszterháza, az örök szerelem, Művészsétány a Margitszigeten, A tanszéki vezér, A fogalomalkotó és diszciplínateremtő, A tájrendező, „Tanár úr, kérem”, Nemzetközi vizeken, Györök, a menedék, Magyar kertek a dobogón, Ottfelejtett névjegyek, A tengerentúli kapcsolat, A karalapító, Professor emeritus, A tanácsadó.* Az írások sokrétűek: a könnyed mesélőtől a tudományág fogalmi kérdéseivel foglalkozó veretes tanulmányon át a párhuzamos életutak összehasonlításáig, sokféle műfajúak. A könyvből érzékelhető Möcsényi tevékenységének sokrétűsége, hihetetlen gazdagsága, a léptékek és megközelítések különbözősége, amely egy parkban elhelyezett néhány szobortól az országos léptékű tervekig és a nemzetközi viszonylatokig, a gyakorlattól az elméletig terjed.

A reneszánsz óta egyre kevesebb a polihisztor. A tudomány és a szakmák hihetetlen specializációja, részterületekre szakadása közepette az átfogó gondolko-

dás és szemlélet igen ritka. A diplomahalmazó fejezet és az Eszterházáról írottak meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy jelen esetben egyáltalán nem túlzás e jelző használata. A fertődi kastéllyal való foglalkozás, s ebben kiemelten magával az épület építéstörténetével kapcsolatos kutatás bizonyítja, hogy ha élete másként alakul, azon a szakterületen is további komoly eredményeket érhetett volna el. Alaposság, merészség, személyes kockázatvállalás jellemezte kutatásaiban és életének más területein is.

Emberlétünk és társadalmunk számára alapvető az emlékezet. Emlékezni elődeinkre, küzdelmeinkre, sikereinkre és túlél kudarcaikra (melyekből tanulni lehet, s melyek a javunkra válhatnak) egy szakma, egy szakmai közösség számára (is) elengedhetetlen, ha építkezni, fejlődni akar. A könyv megkerülhetetlen mű ehhez, köszönet illeti mindazokat, akik létrejöttéért tettek.

A kötet tanulmányait, esszéit olvasva óhatatlanul Lázár Ervin *Keserűfű* című novellájának kitelepítendő házaspárja jut eszünkbe, akik teljesen egygyé váltak az anyafölddel. Mőcsényi Mihály, a Mária Terézia idején Frankföldről a Völgységbe települt család sarja, annyira mély kapcsolatba került az anyafölddel, hogy amikor jobb körülmények között folytathatta volna életét, akkor is hazatért, s amikor a családi birtokot elragadták tőlük, akkor az egész haza földje lett a mindene, művelendő területe. Veszített s nyert: nemcsak ő, hanem mindnyájan, akiknek fontos ez a hely.

Ha valaki az olvasók közül hiányolna valamit, azoknak igazuk van/lehet, mert vannak olyan témák és területek, amelyek nem fértek bele ebbe a könyvbe; velük együtt remélem, hogy a szerzők, szerkesztők vagy utódaik folytatni fogják a munkát, s megismerhetjük ennek az életútnak és ennek a szakmának, szakmáknak, tudományágnak, -ágaknak a további részeit, összefüggéseit, kincseit. Ebbe a munkába javasolom bevonni más szakmák képviselőit is: művészettörténészeket, műemlékvédelmi szakembereket, terület- és településtervező építészeket, geográfusokat, mindazokat, akik készek az együtt gondolkodásra.

(Bardóczi Sándor – Gerzánics Annamária – M. Szilágyi Kinga szerkesztők; Bardóczi Sándor – Bakay Eszter – Csemez Attila – Gerzánics Annamária – Herczeg Ágnes – Jámbor Imre – Konkoly-Gyuró Éva – M. Szilágyi Kinga – Szikra Éva szerzők: MM_C: Mőcsényi Mihály – Egy polihisztor tájépitész/Tanulmányok és esszék Mőcsényi Mihály életéről. A könyv az Ormos Imre alapítvány megbízásából készült. Budapest: TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. 2021, 432 o.)

Körmendy Imre

építész, urbanista
a Magyar Urbanisztikai Társaság örökös, tiszteletbeli elnöke